

Iz zajednice | 05/10/2023

Krunoslav Nikodem: Crkve bi uskoro mogle biti bogate i prazne

📍 Piše: Bojan Munjin

Rezultati istraživanja u Hrvatskoj u posljednjih 25 godina jasno pokazuju smanjivanje religioznosti koje se odvija relativno sporo i neujednačenim intenzitetom. Istovremeno, broj onih koji se smatraju religioznim osobama je ostao gotovo nepromijenjen (oko 80%)

Krunoslav Nikodem, foto: FFZG

Kako izgleda pejzaž današnje religioznosti u Hrvatskoj? Da li ljudi više vjeruju Crkvi ili vlastitom vjerskom osjećaju? Kako žive većinska katolička i manjinska pravoslavna zajednica i koliko, generalno, religioznost može poboljšati odnose u društvu? O c

~~Kakav je nivo religioznosti u Hrvatskoj danas, kako među katolicima, tako i među pravoslavicima?~~

Religioznost u svakom društvu, pa tako i u hrvatskom, višedimenzionalan je fenomen koji je teško svesti samo na jednu dimenziju ili na jedno pitanje. Stoga se u empirijskim istraživanjima religioznost istražuje kroz više dimenzija, kao što su konfesionalna pripadnost, vjerovanje (u temeljne istine pojedine religije i sl.), religijska samoidentifikacija (koliko se ljudi smatraju religioznim osobama), religijska praksa (koja može biti institucionalna, primjerice pohađanje religijskih obreda, ili izvaninstitucionalna, primjerice molitva kod kuće), te religijsko iskustvo (iskustvo, osobni doživljaj svetoga) i religijsko znanje (primjerice poznavanje osnovnih religijskih dogmi i sl.). Navedenim dimenzijama religioznosti u pojedinim istraživanjima mogu se dodati i neke druge, primjerice moralno-posljedična dimenzija (primjerice, pristaju li religiozne osobe više uz određeni moralni sustav, vrijednosti i norme od onih koji nisu religiozni i sl.), povjerenje u javnu ulogu temeljne religijske organizacije (crkve) i povjerenje u Crkvu (ili crkve) kao instituciju, te važnost religije i Boga u životu.

Potruga suvremenog čovjeka za duhovnošću

Kakvi su rezultati znanstvenih istraživanja o stupnju religioznosti u Hrvatskoj?

Rezultati istraživanja u Hrvatskoj u posljednjih 25 godina jasno pokazuju smanjivanje religioznosti koje se odvija relativno sporo i neujednačenim intenzitetom s obzirom na navedene dimenzije religioznosti. Tako se primjerice smanjio broj „vjernika praktikanata“ (oni koji tjedno pohađaju religijske obrede) s 31% na 19%, vjerovanje u Boga je smanjeno s 91% na 81%, vjerovanje u život poslije smrti je smanjeno sa 60% na 51%, važnost religije u životu je smanjena sa 77% na 63%, a povjerenje u Crkvu je smanjeno sa 63% na 37%. Istovremeno, broj onih koji se smatraju religioznim osobama je ostao gotovo nepromijenjen (oko 80%), kao i broj onih koji navode važnost Boga u svom životu (oko 54%), te broj onih koji svakodnevno mole Bogu izvan religijskog obreda (oko 38%).

Slični trendovi prisutni su i u ostalim europskim katoličkim zemljama, uz različit intenzitet smanjivanja religioznosti u pojedinim dimenzijama. Suprotno tome, u većini europskih

Krunoslav Nikodem, foto: YouTube printscreen

Kako se konkretna kršćanska religioznost i duhovna praksa u Hrvatskoj situirala u današnjem vremenu, koje odiše značajnom profanošću i nije naročito zainteresirano za vjerske teme i religiozna iskustva?

U suvremenom društvu, a pritom ne mislim samo na zapadna društva, sve više dolazi do izražaja duhovnost u smislu osobnog osjećaja i osobnog iskustva svetoga. To je u skladu s općim procesima individualizacije i subjektivizacije gdje se gubi smisao kolektiva, pa ako hoćete i društva u cjelini. Ti su trendovi prisutni i u hrvatskom društvu. Dakle, ne bih rekao da današnje vrijeme nije zainteresirano za vjerske teme i religiozna iskustva, upravo suprotno. No to više nisu teme i iskustva vezana uz institucionalnu religioznost, već sve više uz osobnu duhovnost koja se odmiče od izvanjskih autoriteta (primjerice roditelja, poslodavca, države, Boga) i svoje utemeljenje pokušava pronaći u subjektivnom iskustvu koje postaje ključni autoritet za svakog pojedinca. Naravno, postoje i otpori toj općoj struji subjektivizacije koji uglavnom svoje utemeljenje pronalaze u tradiciji i u

(uglavnom usmjerena prema sve konzervativnijim stavovima) i religijski pasivna većina (sa sve manje razumijevanja za religijski aktivnu manjinu). Takvi procesi otvaraju daljnje mogućnosti napetosti, sukoba i dezintegracije društva.

Neiskorišteni potencijal ekumenizma

Pravoslavna religijska zajednica u Hrvatskoj je mala i manjinska, s određenim duhovnim punktovima, religijskim središtima ili mjestima hodočašća pravoslavnih vjernika. U kolikoj mjeri ovakvu zajednicu prepoznaje naša sociologija religije, na terenu?

Nedovoljno, uostalom kao i druge religijske manjinske zajednice. Mi sustavno provodimo empirijska istraživanja iz područja sociologije religije od mirne reintegracije, znači od 1998. godine. No to su uglavnom istraživanja na temelju nacionalnih ili reprezentativnih uzoraka unutar kojih je premali dio pravoslavnih vjernika za bilo kakve nalaze i zaključke o njihovoj religioznosti. Danas, 25 godina kasnije, imamo empirijski dobro utvrđenu religijsku sliku hrvatskog društva u cjelini, te će jedan od idućih koraka u razvoju istraživanja biti upravo istraživanje pojedinih religijskih manjinskih zajednica.

Ključni problem u daljnjem razvijanju ekumenizma jest povezanost religijskih institucija i političkih struktura moći

Kako se, kada je riječ o katolicima i pravoslavicima u Hrvatskoj ili na slavenskim prostorima, radi o jednoj kršćanskoj vjeri, koliko možemo osjetiti želju za susretom: gdje ćemo vidjeti mjesta kontakata katolika i pravoslavaca, prostore zajedničkih svetkovina ili hodočašća, ekumenskih susreta i slično?

Tih ekumenskih susreta je bilo i to na različitim mjestima i na različitim razinama. Mislim da na obje strane postoji određena želja da se ti susreti i nastave. Ono što je ključni problem u daljnjem razvijanju ekumenizma jest povezanost religijskih institucija i političkih struktura moći. S jedne strane, ta je povezanost u određenoj mjeri logična jer

partikularnim interesima i ciljeva, a ne kao djelovanje za opće dobro. Stoga ne dođe do nekih promjena, crkve bi uskoro mogle biti bogate i prazne.

Ratovi u 90-ima su tragično podijelili ljude i narode. Da li ih je religija, katoličanstvo i pravoslavlje, u ovih 30-ak godina imalo zbližilo?

Mislim da nije. Religija ima veliki potencijal integracije društva, dakle zbližavanja ljudi, no isto tako ima i veliki potencijal dezintegracije društva. Već navedena povezanost religije i politike smanjuje integracijski potencijal religije, a povećava potencijal dezintegracije i sukoba.

André Malraux je svojedobno rekao da će dvadeset prvo stoljeće „biti duhovno ili ga neće biti.“ Mogu li katolici i pravoslavci u Hrvatskoj bar malo doprinijeti toj duhovnosti u vremenu koje dolazi?

Rezultati empirijskih istraživanja u posljednjih 25 godina jasno ukazuju na proces sekularizacije hrvatskog društva, koji je postojan, ali spor i neujednačenog intenziteta u pojedinim dimenzijama religioznosti. Usprkos tome, hrvatsko društvo je, komparativno gledano u europskom kontekstu, i dalje društvo visoke religioznosti. Koliko je ta izražena religioznost i duhovna, to je drugo pitanje. No smatram da većinski ipak jest, što otvara brojne mogućnosti da svi vjernici u hrvatskom društvu (a to je većina od oko 90%) daju svoj doprinos razvoju duhovnosti i humanizma.

Tekst je objavljen u sklopu projekta Poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije

Pročitajte više ...